

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.03.087>

УДК 346.56:347.2:351.711

Б.В. ДЕРЕВ'ЯНКО, д-р юрид. наук, проф., головний науковий співробітник
Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака, м. Київ, Україна
(orcid.org/0000-0001-7408-8285)

ПРО СИСТЕМУ КІЛЬКІСНИХ ТА ЯКІСНИХ КРИТЕРІЇВ ОЦІНКИ ДІЄВОСТІ ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЙНОВИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ, СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ГРОМАДЯН

Ключові слова: майнові інтереси, умовно кількісні критерії, умовно якісні критерії, нормативно-правовий акт, рейдерство, оцінка ефективності, сфера економіки, соціальна сфера.

Запропоновано систему кількісних та якісних критеріїв оцінки дієвості правових інструментів із забезпечення майнових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян. Досягнути цілі статті можливо за посередництва застосування загальних методів дослідження та спеціальних методів вивчення юридичних явищ і процесів. Застосовано методи індукції та дедукції, історично- та порівняльно-правовий, моделювання, абстрагування та інші, що дало змогу проаналізувати процеси захисту майна та майнових відносин у сфері економіки, соціальній сфері, зовнішньоекономічній діяльності та запропонувати критерії оцінки впливу того чи іншого нормативно-правового акта (НПА) на ці процеси та відносини. Застосування наведених методів наукового пізнання дало можливість запропонувати такі умовні кількісні критерії: кількість змін і доповнень, внесених до НПА; кількість звернень до правоохоронних і судових органів через загрозу майновим інтересам держави, суб'єктів господарювання чи громадян; динаміка кількості рейдерських нападів на майнові об'єкти держави, суб'єктів господарювання та громадян; кількість посилань на НПА у науковій та спеціальній професійній юридичній літературі; кількість переглядів та скачувань НПА у мережі інтернет; рівень підтримки НПА серед законотворців, представників влади, ділової еліти та суспільства загалом; а також умовно якісні критерії: форма і структура НПА, юридична техніка викладення його положень; рівень довіри внутрішніх і особливо іноземних інвесторів; наявність у НПА положень про відповідальність за завдання шкоди майну та майновим правам із обов'язковим взаємозв'язком із нормами актів кримінального й адміністративного законодавства; ступінь відповідності українського НПА та рівня його виконання європейським та світовим стандартам. Зроблено висновок, що наведений невиключний перелік із 10 критеріїв, жоден з яких не може бути визнаний абсолютно об'єктивним, у своїй сукупності може бути визнаний системою, комплексність застосування якої наблизить оцінку дієвості правових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян до об'єктивної.

Цитування: Дерев'янка Б.В. Про систему кількісних та якісних критеріїв оцінки дієвості правових інструментів із забезпечення майнових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян. *Економіка та право*. 2021, № 3. С. 87—96. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.03.087>

Вступ. Майнові інтереси є визначальними в економіці держави та приватному житті будь-якої людини. Земля, об'єкти нерухомості, вироби із дорогоцінних металів і каміння, корисні копалини, водні або тваринні чи рослинні ресурси та деякі інші матеріальні цінності найчастіше виступали приводом для війн, нападів, актів агресій. Україна та народи, що жили на її теренах у різні часи, зазнали чи не найбільше таких нападів у світовій історії. На жаль, і сьогодні такі напади не припиняються: триває спроба анексії Автономної Республіки Крим, бойові дії у Донецькій та Луганській областях, висловлюються погрози щодо нападів на інші області.

Майнові спори є найпоширенішими серед тих, які розглядаються у практиці діяльності загальних, цивільних, господарських, економічних, арбітражних та інших аналогічних судів різних держав. Забезпечення майнових інтересів держави та її громадян (підданих) і суб'єктів господарювання є одним із найважливіших завдань. У випадку неможливості виконання цього завдання постає питання потреби у такій державі. Виконання цього завдання передбачає застосування комплексу заходів різного характеру та правової природи. Та одним із найперших є прийняття компетентними органами законодавчої та виконавчої влади відповідних нормативно-правових актів (далі НПА) і забезпечення їхнього максимального виконання усіма учасниками різноманітних відносин, що виникають з приводу володіння, користування, розпорядження, правової та фізичної охорони майнових об'єктів.

Сучасне людство живе в епоху тотального правління цифр. Мається на увазі не цифрове телебачення, цифровий зв'язок чи цифрова економіка, хоча й вони несуть у собі серйозні виклики та загрози, а не лише позитиви, а усебічне вимірювання та порівняння. Вимірюються навіть ті явища і процеси, які є далекими від економічної діяльності, отримання доходу чи прибутку. Навіть духовний світ сучасне людство намагається виміряти та відобразити у цифрових показниках. Наприклад, уже існують прилади, які через вимірювання тиску людини, серцебиття, кількості тих чи інших речовин у крові, швидкості певних процесів в її організмі вимірюють силу тих чи інших емоцій та почуттів. Якщо людство вже сьогодні вимірює силу почуттів, то чому тоді

не спробувати виміряти рівень якості та ефективності певних суспільно-економічних явищ чи процесів або рівень впливу на них тих чи інших норм, правил, дозволів, заборон, а то й НПА чи інших правових інструментів. Це важливо у зв'язку із визначенням ступеня ефективності роботи того чи іншого органу виконавчої влади та єдиного органу законодавчої влади в частині захисту інтересів держави, її суб'єктів господарювання та громадян. І актуальніше це робити в умовах кризових процесів і явищ на регіональному та загальнодержавному рівнях.

У суспільно-політичному житті ефективність роботи того чи іншого державного органу чи посадовця визначається кількісними показниками. Так само визначається й ефективність роботи Верховної Ради України (далі ВР України). Вважається кращою робота того скликання ВР України, яким було ухвалено більшу кількість кодексів, законів та постанов. У результаті маємо проблему заурегульованості відносин, зокрема і господарського законодавства, на наявності чого в усних промовах неодноразово наголошував Г.Л. Знаменський. Проблема полягає у тому, що було ухвалено низку законів, регульовані якими відносини доцільніше було б визначати у підзаконних НПА. Такими законами є: «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» [1], «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» [2], «Про молоко та молочні продукти» [3] та інші. Вносити зміни та виправляти помилки у підзаконних НПА набагато простіше, ніж у законах. Однак, не дивлячись на кількість законів і підзаконних НПА, покликаних захищати майнові інтереси держави, суб'єктів господарювання та громадян, рейдерських нападів не зменшилось, на що наголошувалося нами у недавніх дослідженнях [4; 5]. Тобто кількість законів не підвищила якість захисту майнових інтересів.

Аналіз наукових джерел. В українській правовій науці багато вчених досліджували відносини, пов'язані із захистом майнових інтересів держави, суб'єктів господарювання і громадян в умовах кризових процесів і явищ на регіональному рівні із застосуванням різноманіт-

них правових інтересів. Серед них можна назвати таких вчених: О.А. Беяневич [6], І.Е. Берестова [7], А.Г. Бобкова [8, 9], О.М. Вінник [10, 11], О.В. Гарагонич [12, 13], Р.А. Джабраїлов [14], А.М. Захарченко [15, 16], О.Ю. Ілларіонов [17, 18], О.Р. Кібенко [19], І.Ф. Коваль [6, 20], П.І. Лапечук [21], В.К. Мамутов [22], Л.М. Ніколенко [23], В.М. Пашков [24], О.А. Підопригора [25], В.В. Резнікова [26], Л.Д. Руденко [27–29], А.В. Смітюх [30], О.А. Туркот [31], В.А. Устименко [14, 22, 32], О.А. Шаповалова [33], В.С. Щербина [34] та інші. Проте вченими досліджено різноманітні аспекти захисту майнових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян, а питання щодо розроблення системи якісних та кількісних критеріїв оцінки дієвості правових інструментів із забезпечення майнових інтересів вченими практично не ставилися. А тому пошуку відповіді на ці питання варто приділити більше уваги.

Метою статті є розроблення системи кількісних та якісних критеріїв оцінки дієвості правових інструментів із забезпечення майнових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян.

Методи дослідження. Досягти цілі статті можливо за посередництва застосування загальних методів дослідження та спеціальних методів вивчення юридичних явищ і процесів. Серед інших застосовувалися методи індукції і дедукції, історично- та порівняльно-правовий, моделювання, абстрагування та інші, що дало змогу проаналізувати процеси захисту майна та майнових відносин у сфері економіки, соціальній сфері, зовнішньоекономічній діяльності та запропонувати критерії оцінки впливу того чи іншого НПА на ці процеси й відносини.

Співвідношення кількісних та якісних показників в економіці та соціальній сфері. Наслідком застосування неефективних методів управління державою та намагання управління, а не регулювання відносин в економіці протягом радянських часів є превалювання у діяльності абсолютної більшості органів законодавчої, виконавчої та судової влади України кількісних показників над якісними. Сьогодні, як і в радянські часи, ефективність діяльності чиновників визначається так званою паличною системою. За такої системи встановлюються кількісні плани та визначається відсоток їхнього виконання. Якість відсувається на другий план.

Це є причиною ухвалення ВР України значної кількості законів із вузьким предметом регулювання, а також наявністю значної кількості підзаконних НПА із сумнівною затребуваністю суспільством та економікою.

У самій економіці кількісні показники поступово втрачають свою вагу перед якісними внаслідок впливу на економічні відносини об'єктивних економічних законів та зазнання суб'єктами господарювання й усіма учасниками відносин у сфері економіки впливу жорсткої конкуренції. Розширення виробництва продукції із плануванням постійного збільшення обсягів її випуску призводить до перенасичення ринку. Більшості споживачів не потрібні кілька пакетів одного мобільного оператора, кілька коштовних автомобілів чи кілька будинків. Тому на перше місце об'єктивно починають виходити якісні показники, завдяки яким споживач купує найкращу за ціною та якістю продукцію у одного з виробників. А залишки іншої продукції цього та/або інших виробників, що виявилися незатребуваними, призводять до скорочення ними виробництва, його перепрофілювання, зміни діяльності або взагалі до банкрутства. А отже, колективний споживач через вибір надає якісну оцінку діяльності того чи іншого учасника відносин у сфері економіки. І ця якісна оцінка його діяльності знаходить кількісний вираз у фінансовому результаті.

Іншими словами, застосування кількісної характеристики як оцінки ефективності роботи загалом призводить до негативних результатів, натомість застосування кількісних критеріїв оцінки ефективності тих чи інших явищ, процесів, НПА, як у нашому прикладі, сприяє досягненню позитивних результатів. Так відбувається через можливість застосування статистичних та інших кількісних даних на підтвердження чи спростування якості та ефективності явищ, процесів, НПА тощо. Тому найефективнішими будуть пошук і розроблення саме кількісних критеріїв, що сприятимуть наданню наскільки можливо об'єктивної оцінки дієвості правових інструментів із забезпечення майнових інтересів держави, суб'єктів господарювання і громадян. І стосовно цих критеріїв варто міркувати глибше, ніж стосовно застосування кількісних і якісних показників у діяльності суб'єктів сфери економіки та органів державної влади.

Пропозиція умовно кількісних критеріїв оцінки ефективності правових інструментів із забезпечення майнових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян. Критерієм ефективності того чи іншого НПА можна обрати кількість змін і доповнень, внесених до нього. Так, професійні аналітики та коментатори гри у футбол вказують, що найкращий суддя той, якого протягом усієї гри на полі не видно, який не привертає до себе уваги, тобто той, рішення якого найменше впливають на гру та результат, той, хто лише слідкує за дотриманням правил гри футболістами. Так само ефективним можна вважати НПА, який не заважає функціонувати тим чи іншим майновим відносинам. Іншими словами, можна визнати ефективність того чи іншого НПА у сфері захисту майнових інтересів зворотно пропорційною кількості змін і доповнень, внесених до нього. Проте цей критерій не в усіх випадках може бути визнаний об'єктивним, оскільки НПА може зазнавати значної кількості змін внаслідок недосконалості його першої редакції або внаслідок швидкої зміни майнових відносин через об'єктивні причини, наприклад, зміни у світовій чи регіональній кон'юнктурі ринку.

Критерієм ефективності того чи іншого НПА може бути визнано кількість звернень до правоохоронних і судових органів через загрозу майновим інтересам держави, суб'єктів господарювання чи громадян. Як і в попередньому випадку, ефективність того чи іншого НПА у сфері захисту майнових інтересів можна визнати зворотно пропорційною кількості таких звернень. Цей критерій є об'єктивнішим порівняно з попереднім. Проте і тут звернення (позови, заяви, скарги тощо) можуть робитися через суб'єктивні причини. Можна уточнити цей критерій врахуванням лише виграних спорів у цивільних та господарських судах, а також доведених до суду кримінальних проваджень. Але і в цьому випадку про абсолютну об'єктивність говорити не доводиться, адже частина порушень майнових інтересів має латентний характер та відмови у поданні заяв або скарг до правоохоронних і позовів до судових органів через значну недовіру до них у суспільстві.

Критерієм ефективності того чи іншого НПА у сфері захисту майнових інтересів можна визнати динаміку кількості «рейдерських» напа-

дів на майнові об'єкти держави, суб'єктів господарювання і громадян. Зниження кількості нападів вкаже на ефективність певного НПА, а підвищення чи залишення на місці — на його неефективність або шкідливість. Проте і тут не можна казати про об'єктивність критерію через згадувану латентність, а також через суперечливість самого терміна «рейдерство» через комплексність цього порушення та його схожість або включення у себе вимагання, підроблення документів, шахрайства, розбою, протиправного заволодіння чужим майном та інших злочинів і правопорушень.

Наступним критерієм ефективності певного НПА у сфері захисту майнових інтересів може бути кількість посилань на нього у науковій та спеціальній професійній юридичній літературі. Отже, сьогодні «вимірюється» якщо не активність чи рівень досягнень, то принаймні популярність ученого. Рейтинг науковця визначається індексом Гірша, який зростає пропорційно збільшенню посилань на більшу кількість робіт. У науковому світі звертається увага на індекс Гірша вченого у різних наукометричних базах, проте цей індикатор не вважається об'єктивним, адже посилання на роботу вченого може бути не лише схвальним, але й з метою критики. Можна уточнити цей критерій, враховуючи лише позитивні відгуки на певний НПА у науковій та професійній літературі, або різновекторно враховуючи позитивні та негативні відгуки щодо НПА. Проте і цей критерій не може бути визнаний об'єктивним, адже у деяких сусідніх з Україною державах сьогодні існують і фінансуються з бюджету та інших джерел «фабрики троллів», які поширюють дезінформацію та штучно підвищують чи знижують підтримку того чи іншого джерела, документа, факта, викладеного в мережі інтернет.

Схожим із попереднім може бути критерій кількості переглядів та скачувань того чи іншого НПА у мережі інтернет. Але цей критерій не може бути визнаний об'єктивним через ті ж причини, що і попередній. До того ж, у випадку ефективної роботи НПА і відсутності негативного впливу на майнові відносини кількість його переглядів не буде великою.

Наступним критерієм ефективності захисту певним НПА майнових інтересів у державі може бути визнано рівень його підтримки серед законотворців, представників влади і ді-

лової еліти та суспільства загалом. Але і цей критерій не є об'єктивним, адже проведення опитувань заздалегідь закладає похибку, а думка народних обранців, а то й більшості представників суспільства загалом, на жаль, може бути хибною. Давня та сучасна історія України містить багато прикладів, коли обиралися не найкращі серед кандидатур гетьманів, президентів і народних депутатів. І через людську природу помилковість вибору багатьма виборцями визнавалася не одразу. Проходять місяці та роки поки народ (мовою сучасних політиків — електорат) починає визнавати свої помилки та намагатися роботи висновки.

Пропозиція умовно якісних критеріїв оцінки ефективності правових інструментів із забезпечення майнових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян. Ще одним критерієм може бути форма та структура НПА, а також юридична техніка викладення його положень. Цей критерій не є кількісним, а тому не може бути об'єктивним априорі. Мається на увазі, що закон повинен у статті 1 містити визначення ключових понять. Крім цього у законі мають врегульовуватися різноманітні відносини із захисту права власності та інших речових прав, а також визначатися заходи покарання різної юридичної сили та природи. Але ж якісна структура закону не вказує на ефективність захисту ним майнових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян.

Можна запропонувати оцінювати ефективність законодавства про захист майнових інтересів держави, суб'єктів господарювання і громадян рівнем довіри внутрішніх і особливо іноземних інвесторів. Цей критерій можна оцінити кількісними показниками обсягів інвестування в українську економіку та соціальну сферу. Активне інвестування вказує на довіру до держави та її законодавства, зокрема і в частині захисту майнових інтересів. Тому взаємозв'язок між якістю законодавства, ефективністю його виконання та забезпечення й обсягами інвестування є очевидним. Але і цей критерій не може бути визнаний повністю об'єктивним, оскільки на обсяги інвестування впливає ще декілька сотень інших факторів.

Одним із критеріїв оцінки дієвості правових інструментів із забезпечення майнових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян може бути наявність у НПА поло-

жень про відповідальність за завдання шкоди майну та майновим правам із обов'язковим взаємозв'язком із нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України. Проте ефективність положень цих НПА має визначатися ступенем їхнього застосування. Можна навести приклад із Конституцією СРСР, зміст положень якої було визнано одним із найдемократичніших у тогочасному світі, але ці положення не виконувалися на практиці. Одним із найжорсткіших в частині захисту права власності вважається сучасне законодавство США. В окремих штатах власник може завдати тілесних ушкоджень, а то й убити порушника у випадку скоєння фізичного нападу на своє майно. В Україні було б не зайвим криміналізувати більшу частину діянь, що посягають на майнові інтереси, а головне — удосконалити процесуальне законодавство, розвернувши його з «прозлочинницького» на «пропотерпільницький» напрям. Сьогодні підозрюваний, обвинувачуваний та підсудний мають значно більше прав і гарантій, ніж потерпілий. Ступінь захисту постраждалого власника майна може виступити критерієм оцінки дієвості НПА із забезпечення майнових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян.

Окремим критерієм можна обрати ступінь відповідності українського НПА та рівня його виконання європейським та світовим стандартам. Можна порівняти гарантії захисту майнових інтересів, що містять акти міжнародного та зарубіжного законодавства й українські НПА. Кількісним критерієм тут може виступити статистична звітність іноземних та українських судів, якими розглядалися позови про захист майнових інтересів. Водночас ця інформація не дає відповіді на запитання: сумлінний власник чи «рейдер» виступав позивачем у суді, чи є позитивом або негативом виграш спору позивачем чи відповідачем?

Можна спробувати виявити і запропонувати й інші кількісні або якісні критерії оцінки дієвості НПА в частині забезпечення майнових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян. Проте навряд чи вони матимуть вищий ступінь об'єктивності, ніж запропоновані нами. На жаль, якісні критерії оцінки соціальних явищ через їхнє суб'єктивне сприйняття дуже рідко носять об'єктивний характер. Лише велика або переважна частка

суб'єктивних оцінок найвпливовіших, фахових і незаангажованих експертів може вилитися в оцінку об'єктивну. Можна навести такий приклад. У сучасній юридичній науковій літературі було зроблено спробу визначити внесок у науку та відсотки за цим внеском. О.Ю. Ілларіонов провів таке дослідження, намагаючись визначити внесок академіка В.К. Мамутова в українську та світову науку. На перше місце було поставлено якісні критерії, що полягали не у значенні індексу Гірша, не у кількості написаних сторінок, а у вибудовуванні базису, цеглини, блоку, а інколи й фундаменту для вибудовування (відкриття) чогось нового, що відповідає духу часу, долає наявні проблеми та дає розуміння шляхів вирішення проблем майбутнього. Саме у цьому полягає сенс науки і наукової спадщини («внеску в науку») [35, с. 12]. І оскільки вдається надати об'єктивну оцінку внеску вченого у науку через об'єктивізацію її шляхом наведення безлічі схожих між собою суб'єктивних оцінок, то можна це спробувати зробити і під час оцінки дієвості правових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян.

Висновки. Очевидно, що сьогодні не існує єдиного кількісного чи якісного критерію або груп критеріїв, які б надали об'єктивну оцінку дієвості правових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян. Проте максимально наближену до об'єктивної оцінку може надати одночасне застосування різних кількісних і якісних критеріїв одночасно. Так, група незалежних фахівців або експертів (питання як її сформулювати та зробити фахівців реально незалежними зараз не піднімається, оскільки потребує окремих, ще глибших досліджень) може провести порівняння певної кількості вже нечинних, нині чинних та проєктів нових (тобто ще не чинних) НПА. Критеріями для оцінювання будуть: 1) кількість змін і доповнень, внесених до НПА (нечинні до уваги взяті не будуть); кращим за цим критерієм буде той НПА, до якого їх вносилося найменше; 2) кількість звернень до правоохоронних і судових органів через загрозу майновим інтересам держави суб'єктів господарювання чи громадян; тут також у «змаганні» братимуть участь уже нечинні та чинні НПА, а перевагу отримають ті, під час і внаслідок дії яких таких звернень було найменше; 3) динаміка кількості рейдерських нападів на майно-

ві об'єкти держави, суб'єктів господарювання і громадян; оцінювання відбуватиметься за тими ж правилами, що і за попереднім критерієм; 4) кількість посилань на НПА у науковій та спеціальній професійній юридичній літературі; тут до уваги мають братися лише позитивні та нейтральні посилання або ж розраховуватися різниця між позитивними та негативними посиланнями; 5) кількість переглядів та скачувань НПА у мережі інтернет; вищу оцінку отримає популярніший, а тому й затребуваніший НПА; 6) рівень підтримки НПА серед законотворців, представників влади, ділової еліти та суспільства загалом; правила оцінювання за цим критерієм очевидні; 7) форма і структура НПА, а також юридична техніка викладення його положень; чим точніше за сенсом, проте простіше і лаконічніше буде прописано положення НПА, тим вищу оцінку експертів він має отримати; 8) рівень довіри внутрішніх та іноземних інвесторів; за цим критерієм найвищу оцінку отримає НПА, під час дії якого було залучено найбільше внутрішніх і зовнішніх інвестицій в економіку та соціальну сферу України; 9) наявність у НПА положень про відповідальність за завдання шкоди майну та майновим правам із обов'язковим взаємозв'язком із нормами актів кримінального й адміністративного законодавства; найвище будуть оцінені НПА, що мають такий зв'язок та за умови ефективного застосування до порушників майнових прав та інтересів держави, суб'єктів господарювання і громадян положень адміністративного та кримінального законодавства; 10) ступінь відповідності українського НПА та рівня його виконання європейським та світовим стандартам; найвищу оцінку отримає НПА, який максимально відповідає європейським та світовим стандартам і рівень його виконання є максимально наближеним а то й вищим за провідні європейські та світові аналоги.

Отже, десять критеріїв, жоден з яких не може бути визнаний абсолютно об'єктивним, у своїй сукупності можуть бути визнані системою, комплексністю застосування якої наблизить оцінку дієвості правових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян до об'єктивної.

Перспективи подальших розвідок. Зрозуміло, що перелік наведених критеріїв не є виключним, а для їхнього оформлення у вигляді пев-

ного інструктивного НПА або певного алгоритму дій кожен із них вимагає уточнення як за змістом, так і за правилами застосування.

Отже, на пошук найбільше наближених до об'єктивних нових критеріїв мають спрямуватися наступні наукові розвідки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального: Закон України від 19.12.1995 № 481/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 46. Ст. 345.
2. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 № 486-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 15. Ст. 107.
3. Про молоко та молочні продукти: Закон України від 24.06.2004 № 1870-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 47. Ст. 513.
4. Derevyanko V., Pashkov V., Turkot O., Zahrisheva N. and Bisiuk O. Addressing the issue of corporate raiding in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2020. № 18 (1). P. 171-180. [https://doi.org/10.21511/ppm.18\(1\)-2020.15](https://doi.org/10.21511/ppm.18(1)-2020.15)
5. Дерев'янко Б.В., Туркот О.А. Про протидію збиранню чужого врожаю «рейдерами». *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2021. № 1 (1). С. 132–142.
6. Захист прав та інтересів учасників майнових відносин: питання теорії і практик. За заг. ред. І.Ф. Коваль. Вінниця: ТВОРИ, 2020. 272 с.
7. Берестова І.Е. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави: загальнотеоретичні проблеми та правові наслідки. Дніпропетровськ: Юрид. акад. М-ва внутр. справ, 2005. 168 с.
8. Бобкова А.Г., Заруднев Є.О. Щодо господарського відання та оперативного управління майном порівняно із законодавством ФРН. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1 (84). С. 76–83.
9. Бобкова А.Г., Любімов І.М. До питання управління державними корпоративними правами. *Вісник Донецького університету. Серія В. Економіка і право*. 2003. № 1. С. 213–217.
10. Вінник О.М. Проблеми правового регулювання корпоративних і партнерських відносин. Київ, НДІ приватного права та підприємництва НАПрН України. Київ, 2010. 166 с.
11. Вінник О.М. Технології державно-приватного партнерства (правові аспекти). *Демографія та соціальна економіка*. 2012. № 1 (17). С. 110–119.
12. Гарагонич О.В. Економічна безпека корпоративних підприємств: правовий аналіз актуальних проблем. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 1. С. 104–105.
13. Гарагонич О.В. Збільшення статутного капіталу акціонерних товариств. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 8. С. 26–32.
14. Устименко В.А., Джабраїлов Р.А. Публичная собственность и экономическая безопасность государства. *Экономическая безопасность субъектов хозяйствования: теория и практика: сб. науч. тр.* Донецк: ООО «Цифровая типография», 2014. С. 207–217.
15. Захарченко А. До питання про юридичну природу управління об'єктами державної власності (господарсько-правовий аспект). *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 73–79.
16. Захарченко А.М. Управління об'єктами державної власності (господарсько-правові аспекти). Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 452 с.
17. Ілларіонов О.Ю., Склярук І.С. Державно-приватне партнерство у вугільній галузі України: господарсько-правовий аспект. *Вісник ІЕПД НАН України*. 2011. № 1. С. 104–111.
18. Ілларіонов О.Ю. Моніторинг стану об'єктів вугільної промисловості на тимчасово окупованих територіях України: організаційно-правові аспекти. *Господарське право та процес в умовах трансформації суспільних відносин: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 25 верес. 2020 року)*. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2020. С. 89–93.
19. Кібенко О.Р. Правовий режим майна приватного підприємства. *Юридичний радник*. 2005. № 1. С. 37–41.
20. Коваль І.Ф. Комерціалізація прав інтелектуальної власності. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 272 с.
21. Лапечук П.І., Попович Т.Г., Бесарабчик В.О. Право власності на природні ресурси: особливості здійснення окремих правомочностей. *Приватне право і підприємництво*. 2015. Вип. 14. С. 17–21.
22. Публічна власність: проблеми теорії і практики. За заг. ред. В.А. Устименка. НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. Чернівці: Десна Поліграф, 2014. 308 с.
23. Ніколенко Л.М., Ошкадеров І.Г. Сутність та особливості економічних прав людини та громадянина в Україні. *Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18–19 квіт. 2018 р.)*. Харків, 2018. Ч. 2. С. 60–63.

24. Pashkov V.M., Golovanova I.A., Olefir A.A. The impact of the legal regime of intellectual property protection in the pharmaceutical market. *Wiadomosci Lekarskie*. 2016. T. LXIX, nr 3 (cz. II). P. 582—586.
25. Підопригора О. Речові права на чуже майно за новим Цивільним кодексом України. *Вісник академії правових наук*. 2003. № 4. С. 149—156.
26. Резнікова В.В. Ділова репутація, ділові зв'язки та інші нематеріальні активи як вклади до спільної господарської діяльності у формі простого товариства. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 12. С. 100—103.
27. Руденко Л.Д., Запорожець О.Є. Корпоративний договір: порівняльно-правовий аналіз. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 5. С. 158—160.
28. Руденко Л.Д., Кондєєв Є.С., Божко Є.І. Правові засади діяльності державних унітарних підприємств. *Правові горизонти*. 2019. № 14. С. 29—33.
29. Руденко Л.Д., Моїсеєнко О.В. Щодо юридичної природи та форм рейдерства в Україні: господарсько-правовий аспект. *Приватне та публічне право*. 2019. № 14. С. 35—40.
30. Смітюх А.В. Право засновника корпоративного підприємства на внесення вкладу. *Правова держава*. 2018. № 30. С. 137—141.
31. Туркот О.А. Правовий захист акціонерних товариств від посягань на їх майно та органи управління: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Кривий Ріг, 2015. 240 с.
32. Устименко В.А. О роли публичной собственности в обеспечении социально-экономического развития государства. *Роль публичной собственности в обеспечении социально-экономического развития Украины: материалы Междунар. науч.-практ. конф. (г. Донецк, 18 сент. 2012 г.)*. НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень; редкол.: Мамутов В.К. (науч. ред.). Донецк: Юго-Восток, 2012. С. 8—24.
33. Шаповалова О.А. Майнові покарання за злочини у сфері господарської діяльності: проблеми застосування. *Право України*. 2012. № 11—12. С. 314—326.
34. Щербина В.С. Поняття та зміст правового режиму майна суб'єктів господарювання. *Юридична Україна*. 2007. № 1. С. 70—80.
35. Илларионов А.Ю. О вкладе в науку и о процентах по этому вкладу (О творческом наследии академика НАН Украины В.К. Мамутова). *Економіка та право*. 2018. № 1 (49). С. 3—14. <https://doi.org/10.15407/econlaw.-2018.01.003>

Надійшла 20.06.2021

REFERENCES

1. Pro derzhavne rehuliuвання vyrobnytstva i obihu spyrtu etyloвого, koniachnoho i plodovoho, alkoholnykh napoiв, tiutiunovykh vyrobiv, ridyn, shcho vykorystovuiutsia v elektronnykh syharetakh, ta palnoho: Zakon Ukrainy vid 19.12.1995 No. 481/95-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1995. No. 46. Art. 345 [in Ukrainian].
2. Pro rybu, inshi vodni zhyvi resursy ta kharchovu produktsiiu z nykh: Zakon Ukrainy vid 06.02.2003 No. 486-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2003. No. 15. Art. 107 [in Ukrainian].
3. Pro moloko ta molochni produkty: Zakon Ukrainy vid 24.06.2004 No. 1870-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2004. No. 47. Art. 513 [in Ukrainian].
4. Derevyanko B., Pashkov V., Turkot O., Zahrisheva N. and Bisiuk O. Addressing the issue of corporate raiding in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2020. No. 18 (1). P. 171-180. [https://doi.org/10.21511/ppm.18\(1\).-2020.15](https://doi.org/10.21511/ppm.18(1).-2020.15)
5. Derevyanko B.V., Turkot O.A. Pro protydyiiu zbyranniю chuzhoho vrozhaiu “reideramy”. *Ukrainska politseistyka: teoriia, zakonodavstvo, praktyka*. 2021. No. 1 (1). P. 132-142 [in Ukrainian].
6. Zakhyst prav ta interesiv uchasnykiv mainovykh vidnosyn: pytannia teorii i praktyky. Za zah. red. I.F. Koval. Vinnytsia: TVORY, 2020. 272 p. [in Ukrainian].
7. Berestova I.E. Nabuttia, zberezhennia maina bez dostatnoi pravovoi pidstavy: zahalnoteoretychni problemy ta pravovi naslidky. Dnipropetrovsk: Yuryd. akad. M-va vnutr. sprav, 2005. 168 p. [in Ukrainian].
8. Bobkova A.H., Zarudniev Ye.O. Shchodo hospodarskoho vidannia ta operatyvnoho upravlinnia mainom porivniano iz zakonodavstvom FRN. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. 2016. No. 1 (84). P. 76-83 [in Ukrainian].
9. Bobkova A.H., Liubimov I.M. Do pytannia upravlinnia derzhavnymy korporatyvnymy pravamy. *Visnyk Donetskooho universytetu. Serii V. Ekonomika i pravo*. 2003. No. 1. P. 213-217 [in Ukrainian].
10. Vinnyk O.M. Problemy pravovoho rehuliuвання korporatyvnykh i partnerskykh vidnosyn NDI pryvatnoho prava ta pidpriemnytstva NAPrN Ukrainy. Kyiv, 2010. 166 p. [in Ukrainian].
11. Vinnyk O.M. Tekhnolohii derzhavno-pryvatnoho partnerstva (pravovi aspekty). *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*. 2012. No. 1 (17). P. 110-119 [in Ukrainian].
12. Harahonych O.V. Ekonomichna bezpeka korporatyvnykh pidpriemstv: pravovi analiz aktualnykh problem. *Porivnialno-analitychne pravo*. 2014. No. 1. P. 104-105 [in Ukrainian].
13. Harahonych O.V. Zbilshennia statutnoho kapitalu aktsionermykh tovarystv. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2015. No. 8. P. 26-32 [in Ukrainian].

14. Ustimenko V.A., Dzhabrailov R.A. Publichnaja sobstvennost' i jekonomicheskaja bezopasnost' gosudarstva. *Jekonomicheskaja bezopasnost' sub#ektov hozjajstvovanija: teorija i praktika: sb. nauch. tr.* Doneck: OOO "Cifrovaja tipografija", 2014. P. 207-217 [in Russian].
15. Zakharchenko A. Do pytannia pro yurydychnu pryrodu upravlinnia ob'ekty derzhavnoy vlasnosti (hospodarsko-pravovyi aspekt). *Pidprijemnytstvo, hospodarstvo i pravo.* 2016. No. 11. P. 73-79 [in Ukrainian].
16. Zakharchenko A.M. Upravlinnia ob'ekty derzhavnoy vlasnosti (hospodarsko-pravovi aspekty). Vinnytsia: TOV "Nilan-LTD", 2017. 452 p. [in Ukrainian].
17. Illarionov O.Iu., Skliaruk I.S. Derzhavno-pryvatne partnerstvo u vuhilnij haluzi Ukrainy: hospodarsko-pravovyi aspekt. *Visnyk IEPD NAN Ukrainy.* 2011. No. 1. P. 104-111 [in Ukrainian].
18. Illarionov O.Iu. Monitorynh stanu ob'iektiv vuhilnoi promyslovosti na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh Ukrainy: orhanizatsiino-pravovi aspekty. *Hospodarske pravo ta protses v umovakh transformatsii suspilnykh vidnosyn: materialy III Vseukr. nauk.-prakt. konf. (v avtorskii redaktsii)*, (m. Kryvyi Rih, 25 veres. 2020 roku). Kryvyi Rih: DIU MVS Ukrainy, 2020. P. 89-93 [in Ukrainian].
19. Kibenko O.R. Pravovyi rezhym maina pryvatnoho pidprijemstva. *Yurydychnyi radnyk.* 2005. No. 1. P. 37-41 [in Ukrainian].
20. Koval I.F. Komertsializatsiia prav intelektualnoi vlasnosti. Kyiv: Yurinkom Inter, 2018. 272 p. [in Ukrainian].
21. Lapechuk P.I., Popovych T.H., Besarabchuk V.O. Pravo vlasnosti na pryrodni resursy: osoblyvosti zdiisnennia okremykh pravomochnostei. *Pryvatne pravo i pidprijemnytstvo.* 2015. Iss. 14. P. 17-21 [in Ukrainian].
22. Publichna vlasnist: problemy teorii i praktyky. Za zah. red. V.A. Ustymenka. NAN Ukrainy, In-t ekonomiko-pravovykh doslidzhen. Chernihiv: Desna Polihraf, 2014. 308 p. [in Ukrainian].
23. Nikolenko L.M., Oshkaderov I.H. Sutnist ta osoblyvosti ekonomichnykh prav liudyny ta hromadianyna v Ukraini. *Yevropeyskyi vektor modernizatsii ekonomiky: kreatyvnist, prozorist ta stalyy rozvytok: materialy X Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (m. Kharkiv, 18-19 kvit. 2018 r.). Kharkiv, 2018. Ch. 2. P. 60-63 [in Ukrainian].
24. Pashkov V.M., Golovanova I.A., Olefir A.A. The impact of the legal regime of intellectual property protection in the pharmaceutical market. *Wiadomosci Lekarskie.* 2016. T. LXIX, nr 3 (cz. II). P. 582-586.
25. Pidopryhora O. Rechovi prava na chuzhe maino za novym Tsyvilnym kodeksom Ukrainy. *Visnyk akademii pravovykh nauk.* 2003. No. 4. P. 149-156 [in Ukrainian].
26. Rieznikova V.V. Dilova reputatsiia, dilovi zviazky ta inshi nematerialni aktyvy yak vklady do spilnoi hospodarskoj diialnosti u formi prostoho tovarystva. *Pidprijemnytstvo, hospodarstvo i pravo.* 2004. No. 12. P. 100-103 [in Ukrainian].
27. Rudenko L.D., Zaporozhets O.Ie. Korporatyvnyi dohovor: porivnialno-pravovyi analiz. *Porivnialno-analitychne pravo.* 2018. No. 5. P. 158-160 [in Ukrainian].
28. Rudenko L.D., Kondieiev Ye.S., Bozhko Ye.I. Pravovi zasady diialnosti derzhavnykh unitarnykh pidprijemstv. *Pravovi horyzonty.* 2019. No. 14. P. 29-33 [in Ukrainian].
29. Rudenko L.D., Moiseienko O.V. Shchodo yurydychnoi pryrody ta form reiderstva v Ukraini: hospodarsko-pravovyi aspekt. *Pryvatne ta publichne pravo.* 2019. No. 14. P. 35-40 [in Ukrainian].
30. Smitiukh A.V. Pravo zasnovnyka korporatyvnoho pidprijemstva na vnesennia vkladu. *Pravova derzhava.* 2018. No. 30. P. 137-141 [in Ukrainian].
31. Turkot O.A. Pravovyi zakhyst aktsionermykh tovarystv vid posiahan na yikh maino ta orhany upravlinnia: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.04. Kryvyi Rih, 2015. 240 p. [in Ukrainian].
32. Ustimenko V.A. O roli publichnoy sobstvennosti v obespechenii social'no-jekonomicheskogo razvitija gosudarstva. *Rol' publichnoy sobstvennosti v obespechenii social'no-jekonomicheskogo razvitija Ukrainy: materialy. Mezhdunar. nauch.-prakt. konf.* (g. Doneck, 18 sent. 2012 g.). NAN Ukrainy, In-t jekonomiko-pravovykh issledovaniy; redkol.: Mamutov V.K. (nauch. red.). Doneck: Jugo-Vostok, 2012. S. 8-24 [in Russian].
33. Shapovalova O.A. Mainovi pokarannia za zlochyny u sferi hospodarskoj diialnosti: problemy zastosuvannia. *Pravo Ukrainy.* 2012. No. 11-12. P. 314-326 [in Ukrainian].
34. Shcherbyna V.S. Poniattia ta zmist pravovoho rezhymu maina subiektiv hospodariuvannia. *Yurydychna Ukraina.* 2007. No. 1. P. 70-80 [in Ukrainian].
35. Illarionov A.Ju. O vklade v nauku i o procentah po jetomu vkladu (O tvorcheskom nasledii akademika NAN Ukrainy V.K. Mamutova). *Ekonomika ta pravo.* 2018. No. 1 (49). P. 3-14. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2018.01.003> [in Russian].

Received 20.06.2021

B.V. Derevyanko

Academician F.H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law
and Entrepreneurship, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7408-8285

ON THE SYSTEM OF QUANTITATIVE AND QUALITATIVE CRITERIA
FOR EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF LEGAL INSTRUMENTS
FOR SECURING THE PROPERTY INTERESTS OF THE STATE,
ECONOMIC ENTITIES AND CITIZENS

The purpose of the article is to propose a system of quantitative and qualitative criteria for assessing the effectiveness of legal instruments to ensure the property interests of the state, businesses and citizens. Achieving the goals of the article is possible through the use of general research methods and special methods of studying legal phenomena and processes. Among others, methods of induction and deduction, historical and comparative law, modeling, abstraction and others were used, which allowed to analyze the processes of protection of property and property relations in the economy, social sphere, foreign economic activity and propose criteria for assessing the impact of a normative legal act (NLA) on these processes and relationships. The application of the above methods of scientific knowledge allowed to propose the following conditionally quantitative criteria: the number of changes and additions made to the NLA; the number of appeals to law enforcement and judicial bodies due to the threat to the property interests of the state, business entities or citizens; dynamics of the number of “raider” attacks on property of the state, business entities and citizens; the number of references to NLA in the scientific and special professional legal literature; the number of views and downloads of NLA on the Internet; the level of support for the NLA among lawmakers, government officials and the business elite and society at large; and the following conditionally qualitative criteria: the form and structure of the NLA, as well as the legal technique of setting out its provisions; the level of confidence of domestic and especially foreign investors; the NLA has provisions on liability for damage to property and property rights with a mandatory relationship with the rules of criminal and administrative law; the degree of compliance of the Ukrainian NLA and the level of its implementation with European and world standards. It is concluded that the given non-exclusive list of 10 criteria, none of which can be considered absolutely objective, in its entirety can be recognized as a system, the complexity of which will bring the assessment of the effectiveness of legal interests of the state, businesses and citizens to objective.

Keywords: property interests, conditionally quantitative criteria, conditionally qualitative criteria, normative legal act, “raiding”, efficiency assessment, economic sphere, social sphere.